

КОНКУРЕНТНОСТ БИХ У СВЈЕТСКОМ, ЕВРОПСКОМ И ЕХ УУ ОКВИРУ

BIH COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL, EUROPEAN AND EX YU ASPECT

Мр Јелена Милић,
Источно Сарајево, БиХ
helena.jelena@gmail.com

Резиме: Конкурентност као функционални скуп индикатора, политика, институција и фактора који детерминишу продуктивност земље и омогућавају одржив ниво економског развоја, постала је свеобухватна и општеприхваћена мјера квалитета живота у посматраној држави. Према Извјештају о глобалној конкурентности 2013/2014 Свјетског економског форума БиХ је оцјењена као 87. од 144 земље, а у 2014/2015 је први пут, након 14 година изостављена из Извјештаја, као знак озбиљне нестабилности и значајних варијација у подацима са терена. У овом раду се жели аналитички представити позиција наше (не)конкурентности кроз 12 чинилаца који се посматрају у временској динамици а затим пореде са свјетским, европским у ех Уу емпијским распоредом и просјеком. Ова анализа има за циљ јасније сагледавање наше ситуације са различитих аспеката, као и отварање нових погледа и боље разумијевање основних узрока недовољне конкурентности и ниског животног стандарда у Босни и Херцеговини..

Кључне ријечи: конкурентност; привредни развој; продуктивност; животни стандард; Свјетски економски форум; глобални индекс конкурентности; стубови конкурентности.

Abstract: Competitiveness as a functional set of indicators, policies, institutions and factors that determine the productivity of the country and provide a sustainable level of economic development, has become a comprehensive and generally accepted measure of the standard of living in the respective country. According to the Global Competitiveness Report 2013/2014 World Economic Forum rated BiH as 87th of 144 countries, but in 2014/2015 for the first time in 14 years BiH has been omitted from the Report, as a sign of serious instability and significant

variations in collected data. In this study we want to present an analytical perspective of our (non) competitiveness through 12 factors that are observed in the dynamics variation and then compared with the world's, European and Ex Yu empirical distribution and average. This analysis aims at clearer recognition of our situation from different aspects, as well as opening new perspectives and a better understanding of the basic causes of low competitiveness and poor living standard in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: competitiveness; economic development; productivity; living standard; The World Economic Forum; Global Competitiveness Index; pillars of competitiveness.

I. УВОД

Успјешност једне државе у савременом отвореном и интегрисаном свијету се све чешће мјери агрегатним показатељем у облику конкурентности, односно конкурентности. Конкурентност земље се дефинише као скуп индикатора институција, политика и фактора који одређују ниво продуктивности и омогућавају одржив ниво економског просперитета у кратком и средњорочном оквиру. Економисти Б. Скот и Г. Лоџ дефинишу конкурентност једне земље као њену способност да најрационалније запосли националне ресурсе у складу са међународном специјализацијом и трговином, тако да то у крајњој инстанци доводи до раста реалног дохотка и животног стандарда, али заснованог на реалним категоријама а не на задуживању у иностранству. (В. Scoot, G. Lodge, 1985). Један од најистакнутијих аутора који се баве проблематиком конкурентности Мајкл Е. Портер истицао је да је примарни економски циљ сваке земље остваривање дугорочног раста и постизање што вишег нивоа животног

стандарда грађана, посебно наглашавајући да остваривање тих циљева зависи од продуктивности са којом се ресурси те земље користе. (Porter, 1990) Једна прецизна и свеобухватна дефиниција националне конкурентности од стране домаћих аутора била би: „Конкурентност једне земље представља њену способност да најрационалније запосли националне ресурсе у складу са међународном специјализацијом и трговином, тако да то у крајњој инстанци доводи до раста реалног дохотка и животног стандарда, али заснованог на реалним категоријама, а не на задуживању у иностранству.“ (Научно друштво економиста Србије 2010, 6).

II. КОНКУРЕНТНОСТ ПРЕМА СВЈЕТСКОМ ЕКОНОМСКОМ ФОРУМУ И АКТУЕЛНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ

Као мјера конкурентности земаља и региона користе се различите методологије и показатељи на микро и макро нивоу. Свјетски економски форум (WEФ) је институција која више од три деценије истражује и публикује резултате мјерења конкурентности земаља са циљем да се обухвати што више држава. Од 1979 WEФ користи јединствени Глобални индекс конкурентности (GCI) састављен од дванаест стубова (субиндекса) и преко шездесет индикатора у њиховом саставу. Свјетски економски форум свакако није једина институција која се на свјетском нивоу бави испитивањем и мјерењем конкурентности, али је дугогодишњим напорима и усавршавањем методологије кроз Глобални индекс конкурентности постала најрелевантнија оцјена конкурентности на глобалном нивоу.

GCI је сачињен тако да идентификује узроке и основне покретаче развоја помоћу којих се могу креирати развојне стратегије у циљу постизања одрживог економског раста и развоја. „Глобални индекс конкурентности даје својеврстан консолидовани индекс конкурентности, односно холистички пресјек критичних фактора који одређују продуктивност и компетитивност земаља груписаних у 13 стубова компетитивности“ (Академија наука и умјетности БиХ и Економски факултет у Сарајеву 2009, 34).

Кључна претпоставка у мјерењу конкурентности WEФ-а је да држава пролази кроз три кључне фазе у развоју конкурентности. Шематски приказ фаза развоја конкурентности и комплементарних стубова развоја приказан је у Табели 1.

ТАБЕЛА 1 ФАЗЕ РАЗВОЈА КОНКУРЕНТНОСТИ

Развој конкурентности	Стубови развоја конкурентности
1. фаза ФАКТОРСКИ ВОЂЕН РАЗВОЈ (основни услови)	I стуб: Институције
	II стуб: Инфраструктура
	III стуб: Макроекономска стабилност
	IV стуб: Здравство и основно образовање
2. фаза ЕФИКАСНОШЋУ ВОЂЕН РАЗВОЈ (повећање ефикасности)	V стуб: Високо образовање и обука
	VI стуб: Ефикасност тржишта добара
	VII стуб: Ефикасност тржишта рада
	VIII стуб: Софистици. финанс. тржишта
	IX стуб: Технолошка спремност
	X стуб: Величина тржишта
3. фаза ИНОВАЦИЈАМА ВОЂЕН РАЗВОЈ (иновативност)	XI стуб: Пословна софистицираност
	XII стуб: Иновативност

Прва фаза је 'факторски вођен развој' када трошкови и доступност сировина примарно одређују ниво конкурентности. Ову фазу дефинишу прва четири стуба GCI: функционисање јавних и приватних институција (I стуб), развијеност инфраструктуре (II стуб), стабиланост макроекономског окружења (III стуб) и здрава и писмена радна снага (IV стуб) и њихови индикатори. Кроз остварени развој и побољшање конкурентности, земље улазе у другу фазу 'ефикасношћу вођен развој' у којој се остварују ефикасније производне перформансе уз растући квалитет производа. Стубови GCI који дефинишу ову развојну фазу су: високо образовање и обука (V стуб), ефикасност тржишта добара (VI стуб), ефикасност тржишта рада (VII стуб), софистицираност финансијског тржишта (VIII стуб), технолошка спремност (IX стуб) и величина домаћег и иностраног тржишта (X стуб). Када једна економија постигне значајн квалитет у наведеним сегментима долази до општег раста конкурентности а тиме и преласка у трећу фазу развоја, названу 'иновацијама вођен развој' у којој је раст продуктивности и конкурентности дефинисан са последња два стуба GCI: висока пословна софистицираност (XI стуб) и иновације (XII стуб).

Извјештај о глобалној конкурентности Свјетског економског форума за 2013/14 обухвата 148 земаља. На врху лествице доминирају европске земље Швајцарска, Финска, Њемачка, Холандија и Шведска уз Сингапур на другом мјесту и Сједињене Америчке Државе на петом мјесту. Западноевропске и скандинавске земље потврђују своје мјесто међу најконкурентнијим свјетским економијама. Швајцарска је задржала водећу позицију а њене најзначајније предности темеље се на иновацијама, технолошком спремношћу и ефикасношћу радне снаге. Научно-истраживачке институције

су међу најбољим у свијету уз добру сарадњу научних института и пословног сектора. Сингапур је задржао другу позицију, као водећа азијска земља, првенствено захваљујући институционалном оквиру који је оцјењен као најбољи у свијету, и то због ефикасности владе и ниске стопе корупције. Већ другу годину за редом Финска заузима трећу позицију. Њемачка је остварила напредак и сада заузима четврту позицију, док је у 2012 и 2013. години била на шестом мјесту. Скандинавске земље су такође високо рангиране (Финска на трећем, Шведска на шестом, Норвешка на једанаестом). Сједињене Америчке Државе су се вратиле на пету позицију у Извјештају за 2014, док су у 2013. години биле на седмом мјесту. Велика Британија је остварила пад на десето мјесто, док је у 2013. години била на осмој позицији. Регион Југоисточне Европе биљежи умјерене флуктоације у оцјени конкурентности. И даље је најбоље оцјењена Словенија на 62. мјесту (56. мјесто у Извјештају за 2013), Црна Гора на 67. позицији (72. мјесто у Извјештају за 2013), затим Македонија на 73. позицији (80. мјесто у Извјештају за 2013), Хрватска на 75. позицији (81. мјесто у Извјештају за 2013), слиједи БиХ на 87. мјесту (88. мјесто у Извјештају за 2013), Албанија је на 95. мјесту (89. мјесто у Извјештају за 2013) и посљедња у региону, Србија на 101. мјесту (95. мјесто у Извјештају за 2013).

III. Кретање конкурентности Босне и Херцеговине

A. Конкурентност БиХ у свјетском оквиру

У периоду 2008-2015 конкурентност је у БиХ према WEF-у рангирана између 109. и 87. позиције док су се оцјене GCI-а кретале између 3,5 и 4,0. Приказ кретања конкурентности у БиХ је дат у Табели 2.

ТАБЕЛА 2. КРЕТАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ БиХ 2008-2015

Извјештај за годину	Посматрано држава	Позиција БиХ	Оцјена БиХ
2014-2015	144	-	-
2013-2014	148	87	4,0
2012-2013	144	88	3,9
2011-2012	142	100	3,8
2010-2011	139	102	3,7
2009-2010	133	109	3,5
2008-2009	134	107	3,6
2007-2008	131	106	3,6

На основу Табеле 2. може се закључити да је позиција БиХ далеко испод свјетског просјека, те да постоји одређен позитиван тренд у посматраном периоду, уз кључни изузетак да смо изостављени из Извјештаја о глобалној конкурентности за 2014-2015 годину, што баца сјенку на све позитивне трендове и отвара нова питања.

То што видимо да је БиХ најлошије рангирана у 2010. години (109 мјесто), те да је до 2014. године постигнут напредак до 87. мјеста не говори довољно о томе колико заиста људи живи у квалитетнијем или лошијем привредном окружењу, те колики је реални напредак постигнут у овом периоду. Овим радом се жели ући у дубљу анализу конкурентности Босне и Херцеговине, те сагледати нашу позицију из свјетске, европске и ex YU перспективе. Сл. 1 приказује распоред свјетског становништва према GCI оцјенама у Извјештају за 2013-2014 годину у којем је обухваћено 6,621 милијарди становника.

Слика 1. Распоред свјетског становништва према Глобалном индексу конкурентности за 2013-2014 годину

Детаљном анализом података презентованих у Извјештају о глобалној конкурентности WEF-а за 2013-2014 годину уз груписање свих земаља

са истом GCI оцјеном и израчунаваље основних статистичких показатеља добили смо бољи увид у стање конкурентности у БиХ у

односу на 148 посматраних земаља. У анализи је обухваћено укупно 6,621 милијарди становника.

Од тога државе са 1,377 милијарди имају лошију оцјену од БиХ (20,8% свјетског становништва живи у лошијем привредном амбијенту у односу на нас). Исту оцјену као БиХ (GCI оцјена 4,0) имају још двије државе: Гватемала и Камбоџа, тј. укупно са БиХ 32,9 милиона становника (0,5% свјетске популације).

Бољу оцјену националне конкурентности добиле су државе са укупно 5,211 милијарди становника (78,7% свјетског становништва живи у конкурентнијим националним економијама у односу на БиХ).

Просјечна GCI оцјена за 2013-2014 износила је 4,3966 са стандардном девијацијом од 0,5873.

Чињеница је да је укупна популација за 2014. годину процјењена на 7,3 милијарде становника, тако да значајан дио свјетског становништва није укључен у ову анализу (већином централно-афричке земље и азијске земље са ратним дешавањима).

С правом се може изнијети претпоставка да становништво које није укључено у анализу WEF-а живи у незавидним социо-економским околностима те да би према GCI индикаторима било лошије рангирано од БиХ.

Ако ову претпоставку укључимо у рачунање процента популације која има лошију конкурентску позицију од БиХ добијемо да је то и даље само 28,2% свјетског становништва. Како је овај распоред свјетског становништва према GCI изгледао у Извјештају WEF-а за 2012-2013 годину представљено је на Сл. 2.

Слика 2. Распоред свјетског становништва према Глобалном индексу конкурентности за 2012-2013 годину

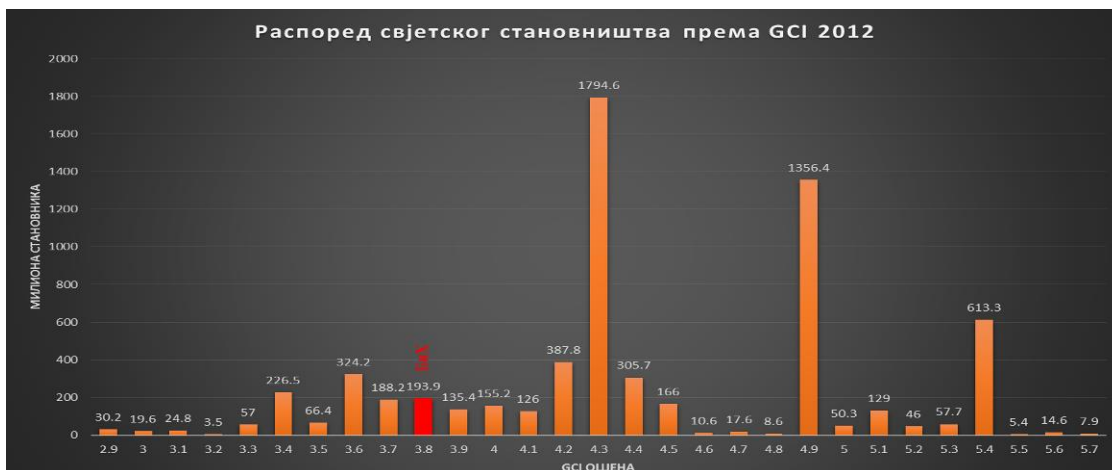
Извјештај за 2012-2013 годину обухвата 6,531 милијарди становника. Земље са бољом оцјеном конкурентности имају укупно 5,18 милијарди становника (79,3% свјетске популације живи у конкурентнијим економијама него што је БиХ). Једанаест држава је добило GCI оцјену 3,9 и то: Албанија, Аргентина, Босна и Херцеговина, Еквадор, Грчка, Хондурас, Либан, Молдавија, Монголија, Намибија и Србија. Популација ових земаља је процјењена на 101,9 милиона, што значи да 1,6% свјетског становништва живи у конкурентским условима какви су у БиХ. Земље са лошијом GCI оцјеном обухватају 1,249 милијарди становника тј. 19,1% анализом обухваћене популације.

Просјечна GCI оцјена за 2012-2013 износила је 4,4144 са стандардном девијацијом од 0,6272.

Укупна свјетска популација за 2013. годину је процјењена на 7,2 милијарде становника. Ако

поново претпоставимо да би становништво изузето из Извјештаја WEF-а имало лошију GCI оцјену од БиХ, тада добијемо да 26,6% свјетског становништва има лошију конкурентску позицију од БиХ у 2013. години. Сл. 3 представља распоред свјетског становништва према Извјештају о глобалној конкурентности за 2011-2012 годину Свјетског економског форума у коме су анализирале 144 државе са укупно 6,522 милијарди становника.

Распоред становништва према GCI за 2011-2012 годину у односу на оцјену Босне и Херцеговине показује следеће карактеристике: у националним економијама са лошијом GCI оцјеном од 3,8 живи 940,4 милиона становника (14,4% анализираниог становништва живи у државама са лошијим оцјенама конкурентности од БиХ) док у државама са GCI оцјеном преко 3,8 живи 5,388 милијарди становника (82,6% становништва).

Слика 3. Распоред свјетског становништва према Глобалном индексу конкурентности за 2011-2012 годину

GCI оцјену 3,8 добило је осам држава: Бенин, Босна и Херцеговина, Еквадор, Етиопија, Гамбија, Јамајка и Кенија, са укупно 193,9 милиона становника (3,0% анализираних популација живи у државама са истом GCI оцјеном као у БиХ). Просјечна GCI оцјена у овом Извјештају износила је 4,4263 са стандардном девијацијом од 0,5714. Укупна свјетска популација за 2012. годину је процјењена на 7,0 милијарди становника. Ако још једном предпоставимо да би становништво изузето из Извјештаја WEF-а имало лошију GCI оцјену од БиХ, тада имамо процјену да 19,7% свјетског становништва има лошију оцјену конкурентности од БиХ за 2012. годину. На основу представљених података можемо закључити да је БиХ у ове три године направила релативни помак од 13 мјеста на ранг листи и 0,2 GCI оцјене уз реално побољшање од 3,9 процентна поена (са 82,6% на 78,7% свјетског становништва које живи у конкурентнијим државама у односу на БиХ). Ако узмемо у обзир становништво које није обухваћено анализом WEF-а уз претпоставку његове лошије GCI оцјене у односу на БиХ

тада имамо побољшање од 8,5 процентних поена (од 19,6 % свјетске популације која има лошију конкурентску позицију од БиХ у 2012 до 28,2% у 2014. години). Видјели смо гдје се БиХ налази са становништва глобалне конкурентности, у наставку ће бити презентована анализа наше позиције из перспективе европских земаља.

В. Конкурентност БиХ у европском оквиру

Ова анализа обухвата 40 земаља које се налазе на географском подручју Европе с тим што су укључене Русија и Турска које прелазе територијалне границе европског континента. Укупна популација је процјењена на 803,9 милиона становника. Коришћена је иста методологија као и у анализи БиХ позиције на свјетском нивоу. Сл. 4 представља емпиријски распоред становништва Европе (уз изузетак земаља које прелазе територијалне границе Европе, а чије је комплетно становништво укључено у ову анализу) према Извјештају WEF-а о глобалној конкурентности за 2013-2014 годину.

Слика 4. Распоред становништва Европе према GCI за 2013-2014 годину

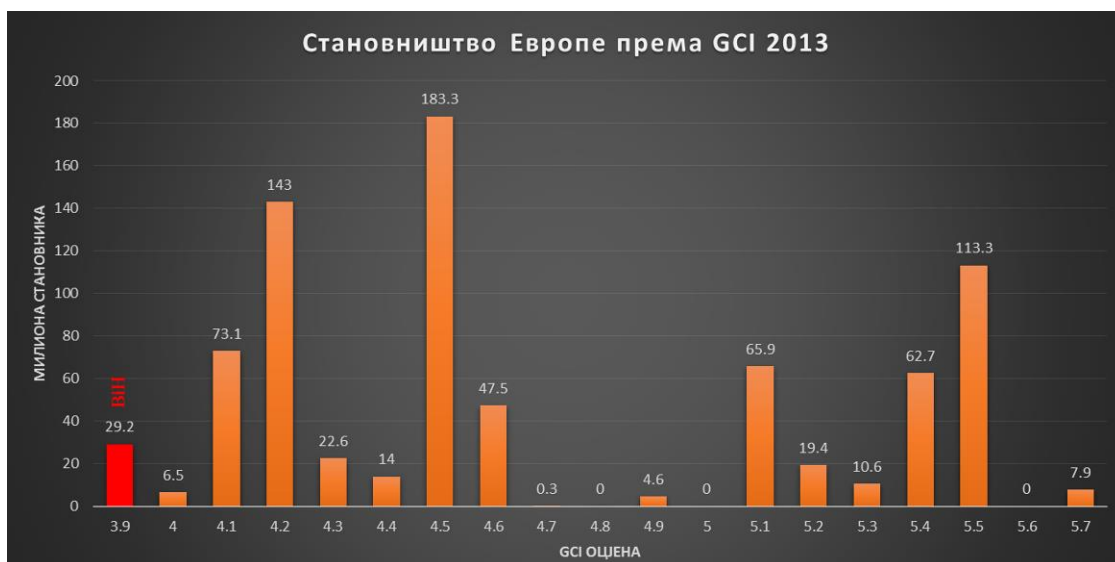
На основу Сл. 4 јасно је уочљиво да је конкурентност БиХ са GCI оцјеном 4,0 на самом зачељу европских земаља у 2014. години. Лошије су рангиране Албанија и Србија са оцјеном 3,8 и Грчка и Молдавија са оцјеном 3,9.

Из овога слиједи да 25,4 милиона становника у Европи живи у лошијем окружењу од БиХ (3,1% становника), БиХ чини 0,5% посматраног

становништва, док је конкурентност осталих 35 земаља са 774,7 милиона становника (96,4%) оцијењена боље од конкурентности БиХ.

Просјечна GCI оцјена у овом подручју за 2014. годину износила је 4,6712 са стандардном девијацијом од 0,5313.

Како је овај распоред европских земаља према GCI изгледао у Извјештају WEF-а за 2012-2013 годину представљено је на Сл. 5.

Слика 5. Распоред становништва Европе према GCI за 2012-2013 годину

Емпиријски распоред конкурентности европских држава према WEF-у за 2013. годину показује лошије резултате за БиХ у односу на 2014. У овој години БиХ је позиционира на самом зачељу са GCI оцјеном 3,9 заједно са Албанијом, Грчком, Молдавијом и Србијом, што чини укупно 29,2 милиона становника (3,6%). Боље оцјене конкурентности добиле су осталих 35 земаља са 774,7

милиона становника (96,4%). Просјечна GCI оцјена на посматраном подручју за 2012-2013 годину износила је 4,6849 са стандардном девијацијом од 0,5314.

Сл. 6 представља распоред европских земаља становништва према Извјештају о глобалној конкурентности за 2011-2012 годину.

Слика 6. Распоред становништва Европе према GCI за 2011-2012 годину

Анализа конкурентности посматраног региона за 2012. годину показује да је БиХ најлошије рангирана са оцјеном 3,8 док све остале државе имају бољу оцјену националне конкурентности. Како БиХ чини 0,5% посматраног становништва то значи да преосталих 99,5% становништва има бољу GCI оцјену од нас.

Просјечна GCI оцјена на посматраном подручју за 2011-2012 годину износила је 4,6370 са стандардном девијацијом од 0,5320.

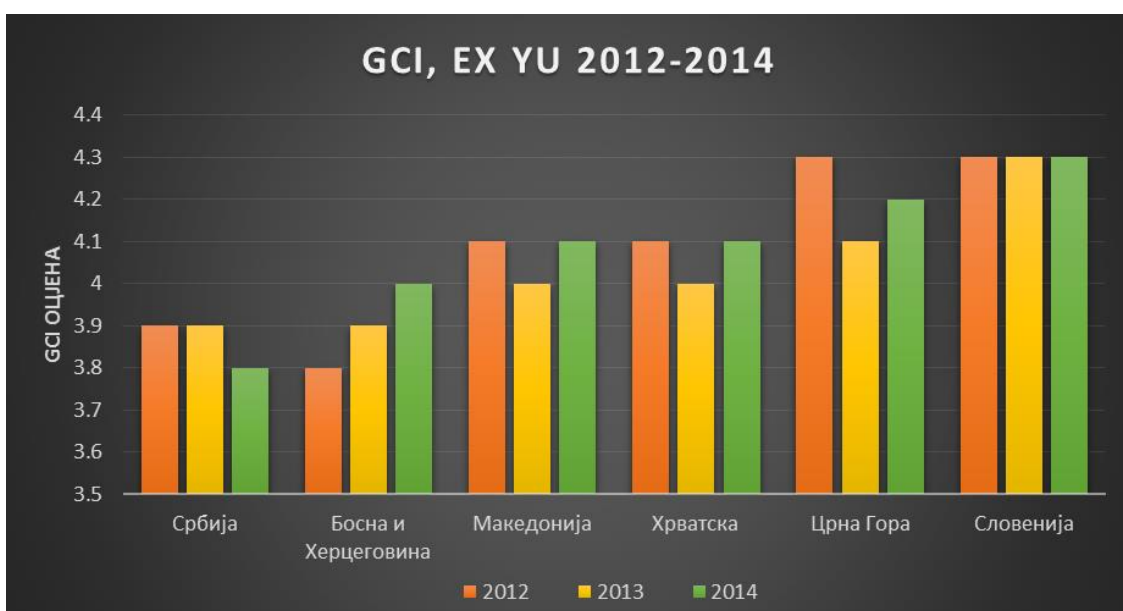
На крају анализе конкурентске позиције Босне и Херцеговине из перспективе европских земаља може се закључити да је у овом трогодишњем периоду БиХ остварила релативни раст GCI од 0,2 док је реални раст

нешто већи и износи 3,1 процентних поена (од 99,5% становништва са бољом конкурентношћу у 2012. до 96,4% у 2014. години).

С. Конкурентност БиХ у ех YU оквиру

Посматрање конкурентности из ех YU перспективе од 6 сада независних земаља са којима је БиХ деценијама чинила јединствен државни и економски простор даје увид у остварени помак у односу на сродне националне економије.

Сл. 6 приказује упоредно кретање конкурентности Србије, Босне и Херцеговине, Македоније, Хрватске, Црне Горе и Словеније у периоду 2012-2014. година.

Слика 7. Кретање GCI у ех YU земаљама за период 2012-2014 година

Из овог приказа видимо да је БиХ у 2012. години била најлошије рангирана од 6 ех YU земаља, те је уз помаке у следећим годинама престигла Србију која је остварила пад у 2014. години. Идентично кретање конкурентности у овом периоду показују македонија и Хрватска (оцјене 4,1 затим 4,0 и поново 4,1) док је Црна Гора боље рангирана уз веће флуктоације и најбоље оцјењена Словенија са оцјеном 4,3 и без промјена у посматраном периоду.

У 2014 години 9,2 милиона становника ех YU региона живи у конкурентнијем окружењу, а 7,3 милиона становника у лошијем него што је у БиХ, док је у 2012. години 16,5 милиона становника ех YU региона имало бољу оцјену

националне конкурентности од БиХ, а нико није имао лошију.

D. Анализа стубова конкурентности у БиХ

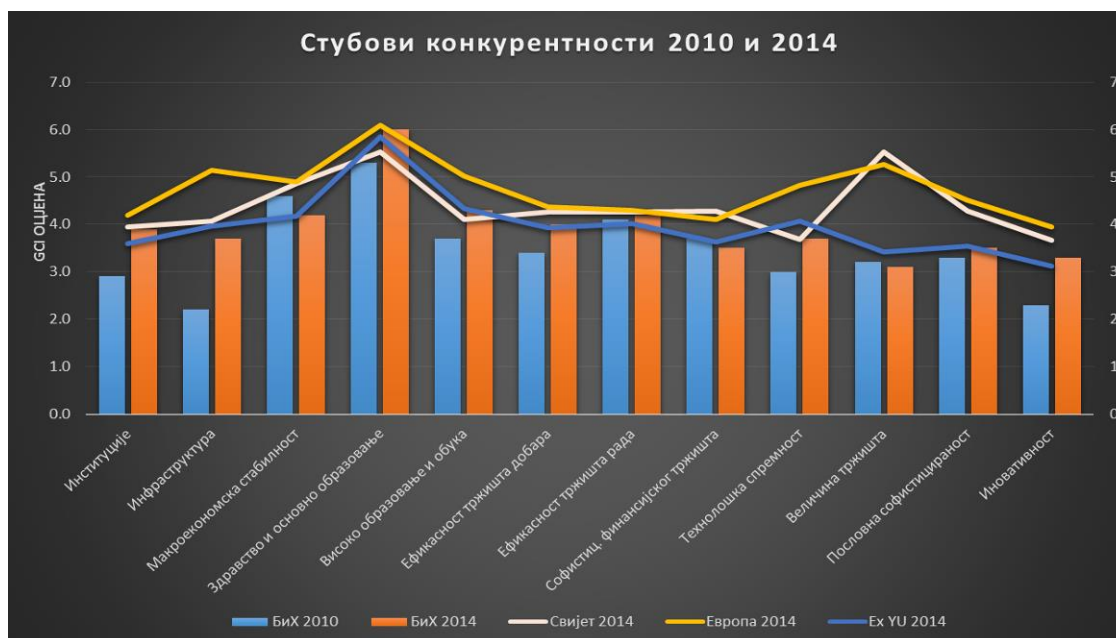
На крају ове анализе конкурентности БиХ привреде осврнућемо се на свих дванаест стубова конкурентности са пет различитих гледишта. Почећемо од индикатора конкурентности у години у којој је БиХ показала најлошије стање конкурентности у последњих 7 година (2010) затим су представљени индикатори у години у којој је БиХ показала најбољу конкурентност (2014), затим глобални, европски и ех YU просјек за свих дванаест стубова конкурентности. Приказ свих наведених индикатора дат је у Табели III

ТАБЕЛА 3. АНАЛИЗА СТУБОВА КОНКУРЕНТНОСТИ 2010. И 2014. ГОДИНА

Стубови конкурентности	БиХ 2010	БиХ 2014	Свијет 2014	Европа 2014	Ех YU 2014
Институције	2.9	3.9	3.9	4.2	3.6
Инфраструктура	2.2	3.7	4.1	5.1	4.0
Макроекономска стабилност	4.6	4.2	4.9	4.9	4.2
Здравство и основно образовање	5.3	6.0	5.5	6.1	5.9
Високо образовање и обука	3.7	4.3	4.1	5.0	4.3
Ефикасност тржишта добара	3.4	4.0	4.3	4.4	3.9
Ефикасност тржишта рада	4.1	4.2	4.3	4.3	4.0
Софистиц. финансијског тржишта	3.7	3.5	4.3	4.1	3.6
Технолошка спремност	3.0	3.7	3.7	4.8	4.1
Величина тржишта	3.2	3.1	5.5	5.3	3.4
Пословна софистицираност	3.3	3.5	4.3	4.5	3.5
Иновативност	2.3	3.3	3.7	3.9	3.1

На основу Табеле III видимо да је БиХ у 2010. години највише заостајала у инфраструктури, технолошкој спремности и иновативности. До 2014. године значајан напредак је остварен у свим индикаторима (осим индикатора величине тржишта), што је и резултирало значајним побољшањем свеукупне оцјене конкурентности. Такођер у 2014. години се уочава заостанак БиХ за свјетским просјеком код осам индикатора док смо изједначени према институцијама и технолошкој спремности, а у здравству и основном образовању, као и у високом образовању и обуци остварујемо боље перформансе у односу

на свјетски просјек. На жалост, у односу на европски просјек и у 2014. години остварујемо значајно лошије оцјене код десет стубова конкурентности, приближни смо једино према индикаторима здравство и основно образовање и ефикасност тржишта рада. У односу на ех YU просјек у 2014. години БиХ остварује боље оцјене код 5 индикатора, код 3 индикатора смо изједначени, а код 4 индикатора БиХ остварује лошије оцјене. У намјери да све претходне анализе сажмемо у једном приказу у циљу синтетизовања презентованих података представљена је Сл. 8.

Слика 8. Стубови конкурентности за БиХ 2010 и 2014 година, свјетски, европски и ех YU просјек 2014 година

Подаци о кретању индикатора свих дванаест стубова конкурентности БиХ од 2010 до 2014 године, као и њихов однос према свјетском, европском и ех YU просјеку јасно су илустровани на Сл. 8. На овај начин се јасно

уочавају највеће слабости, али и потенцијалне предности БиХ конкурентности.

IV. РАЗЛОЗИ ИЗОСТАВЉАЊА БИХ ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА О ГЛОБАЛНОЈ КОНКУРЕНТНОСТИ 2014-2015

У овом раду је представљена анализа Извјештаја о глобалној конкурентности Свјетског економског форума из Давоса са нагласком на позицију Босне и Херцеговине. Кориштени су годишњи Извјештаји од 2007 године све до Извјештаја за 2013-2014 годину који је био темељ за овде презентовану детаљну математичко-статистичку анализу. Међутим, последњи Извјештај о глобалној конкурентности за 2014-2015 годину објављен је трећег септембра 2014. године, обухвата анализу конкурентности 144 националне економије и у њему је по први пут након 14 година изостављена БиХ. Обим земаља које су покривене овим Извјештајем и важност која се придаје што бољем позиционирању унутар њега, говори о важности овог Извјештаја на глобалном нивоу. Лоше позициониране земље губе репутацију или је тешко стичу, док су земље ван овог Извјештаја маргинализоване са свјетске сцене. Свјетски економски форум је развио мрежу партнерских института који су одговорни за прикупљање и анализу података у посматраним државама. Партнерски институт одговоран за Босну и Херцеговину је МИТ Центар, Економског факултета у Сарајеву, Универзитета у Сарајеву. Методологија израде Извјештаја објашњава разлоге због којих је дошло до изостављања БиХ из Извјештаја за 2014-2015 годину. „...Босна и Херцеговина и Еквадор нису укључени у овом издању Извештаја због забринутости за квалитет података (видјети "Анализа тренда и изузеци" за више детаља).“ (WEF 2014/2015, 87) WEF након прикупљања и обраде података за одређену годину врши тестове како би се процијенила поузданост и доследност података. Интерквartilни тест се примјењује за идентификовање великих осцилација у резултатима земаља. Уколико разлика овогодишњег и прошлогодишњег резултата једне државе излази из задатог интервала, идентификована је као потенцијални изузетак. Границе задатог интервала су:

доња граница Q1 - $1.5 \times IQR$,

горња граница Q3 - $1.5 \times IQR$

(Q1- први квartil, IQR-интерквartilна разлика, Q3-трећи квartil).

Овај тест омогућава идентификовање земаља са великим осцилацијама у резултату. Допуњен је анализом петогодишњег тренда као и поређењем промијена у резултатима са промјенама у другим показатељима који се односе на сродне индикаторе. Закључак WEF-а је да квантитативне и квалитативне анализе резултата за 2014. годину у Босни и

Херцеговини, Еквадору, и Руанди показују значајно одступање од досадашњих трендова, те да актуелни догађаји на терену не обезбјеђују довољно аргумената за велике промјене у добијеним резултатима. У случају Босне и Херцеговине, уочен је веома висок степен неслагања резултата анкете у односу на резултате из претходне четири године. Стога се, као ванредна мјера, БиХ искључује из овогодишњег издања. (WEF 2014/2015, 95 превод) У овом раду је представљен досадашњи тренд кретања конкурентности Босне и Херцеговине која од 2010 до 2014 показује умјерено, али конзистентно побољшање конкурентности у свим стубовима. Поставља се питање у ком смјеру се десило наведено значајно одступање у подацима прикупљеним за Извјештај за 2014-2015. годину у односу на досадашњи тренд. С обзиром да су годину обиљежиле масовне демонстрације и катастрофалне поплаве које су осујетиле очекивани привредни раст, остаје мало простора за оптимизам. Можемо с великим степеном поузданости изнијети претпоставку да је конкурентност у БиХ у 2014. години значајно одступила од досадашњег тренда у негативном смјеру. Неможемо да не примиијетимо да је Институт партнер за Босну и Херцеговину из Федерације БиХ и да нема института партнера из Републике Српске. Сматрамо да би укључивање једног од института из Републике Српске допринијело квалитету и поузданости података који се односе на БиХ. Ово је и својеврсан апел да се у будућности догоде промјене у том правцу.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Академија наука и умјетности БиХ и Економски факултет у Сарајеву. „Зборник радова са скупа Компетитивности БиХ 2009.-2010“. Посебна издања/Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, књ. 127. Центар за системска истраживања, 2009, књ. 1
- [2] Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, „Зборник радова Економског факултета у Источном Сарајеву“, број 7. Источно Сарајево: Економски факултет Универзитет у Источном Сарајеву. 2013
- [3] Научно друштво економиста Србије. „Како повећати конкурентност привреде и извоза Србије“. Београд: Економски факултет у Београду, 2010
- [4] Цафић, Зијад и Лејла Терзић. „Конкурентност привреде БиХ у функцији европских интеграција“. Тузла: Економски факултет Тузла, 2011
- [5] Porter, M. „Competitive Advantage of Nation“, The McMillan Press Limited, London, 1990
- [6] Scoot, B.R., Lodge G., „US Competitiveness in The World Economy“, Harvard Business School Press, Boston, 1985
- [7] World Economic Forum, „The Global Competitiveness Report“ (2006-2007, 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015), расположиво на: <http://www.weforum.org/reports>